

อัตลักษณ์ของชุมชนสามแพรงและชุมชนบางลำพูกับการใช้ศิลปะเป็น เครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการท่องเที่ยว

มนัญชยา เพชรูจี¹, ผกามาศ จิรจรรุภัทร², จีรวัดน์ วันทา³

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา^{1,2,3}

E-mail: mananshaya.ph@ssru.ac.th, phakamas.ji@ssru.ac.th, cheerawat.wa@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

อัตลักษณ์ของชุมชนสามแพรงและชุมชนบางลำพูกับการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรื้อฟื้นและพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว “พระนครโมเดล” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนสามแพรงและชุมชนบางลำพูกับการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างประชากรผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ การทดลองสร้างสรรค์การแสดงและแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

พบว่า อัตลักษณ์ของชุมชนสามแพรงและชุมชนบางลำพูสอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ บ-ว-ร (บ้าน วัด วัง) เป็นชุมชนที่ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิต ทนทางวัฒนธรรม รากเหง้า และอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน ประกอบกับเป็นชุมชนที่มีความสำคัญ มีวิวัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบันทั้งในมิติทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ชุมชนสามแพรงนำเอากิจการทางศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการรื้อฟื้นและพัฒนาชุมชน และได้รับความนิยมนต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานับ 10 ปี กลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้วิถีชุมชนดั้งเดิม ปลูกลมหายใจของย่านการค้าเก่ายุคกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นมาให้กลับมามีชีวิตชีวา ส่งเสริมให้ชุมชนสามแพรงเป็นที่รู้จักและเป็นแลนด์มาร์คหนึ่งในรายการท่องเที่ยวเมืองหลวงย่านชุมชนเก่าแก่ของเมืองไทย สอดคล้องกับการสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอตรัก” ที่ถูกนำมาสร้างสรรค์ใหม่เพื่อสื่อสารถึงอัตลักษณ์ของชุมชนบางลำพูไปสู่ผู้เยี่ยมชม การแสดงชุดนี้แฝงไปด้วยจารีตของการแสดงลิเกที่ผสมผสานลักษณะการขับร้องแบบจารีตและการแร็ปแบบตะวันตก ซึ่งทำให้เกิดการตระหนักรู้คุณค่า

เน้นความเป็นวัง (ลูกศิษย์ของคัมภีร์ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู) เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 13 No.2 (July–December) 2021

ทางศิลปะการแสดงที่หาค่าไม่ได้ผ่านศิลปะการแสดง เปรียบเสมือนแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวสู่การเป็น
ที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

คำสำคัญ : ชุมชนสามแพร่ง, ชุมชนบางลำพู, เทศกาลศิลปะ, การสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรี, อัต
ลักษณ์ชุมชน, กรุงเทพมหานคร

Sam Prange and Bang Lamphu Identity and the Using for Tourism Value added

Mananshaya Phetruchee¹, Phakamas Jirajarupat², Cheerawat Wanta³

Faculty of Fine and Applied Arts, Suan Sunandha Rajabhat University^{1,2,3}

E-mail mananshaya.ph@ssru.ac.th¹, phakamas.ji@ssru.ac.th², cheerawat.wa@ssru.ac.th³

ABSTRACT

The purposes of this qualitative research were (1) to study the identity communities of Sam Prange and Bang Lamphu communities, (2) to utilize the identity for added value to tourism. The author synthesized knowledge from texts, academic documents, practicing, observations, expert interviews, and reviewing previous research.

The results showed that the identity of the Sam Prange and Bang Lamphu communities is in sequence with the royal initiatives of Baworn (Ban Wat Wang). The Sam Prange Community and the Bang Lamphu Community value the way of life, cultural capital, the ancestral and traditional identity of the community. Sam Prange and Bang Lamphu have evolved from the past to the present in physical, economic, social, and cultural dimensions. Sam Prange uses art activities as a tool for rejuvenation and the development of the community. It has been popular for ten years. The success helped Sam Prange become a creative area and promote tourism under traditional community ways. It is a landmark in ancient capital city community tour. Similar to the musical folk drama “Bang Lamphu Yod Rak.” The performance shows that Likay can adapt to communicate according to the purpose. “Bang Lamphu Yod Rak” consists of a traditional Likay performance. The combination of traditional singing and western rapping is exciting. This performance guides the realization of priceless artistic values through the performing

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 13 No.2 (July–December) 2021

arts. The identity communities of Sam Prange and Bang Lamphu communities like a magnet that attracts tourists, it being well known both to Thais and foreigners.

Keywords: Sam Prange Community, Bang Lamphu Community, arts festival, the creation of musical folk drama, community identity, Bangkok

บทนำ

ชุมชนสามแพร่งและบางลำพู ตั้งอยู่บนพื้นที่อันโดดเด่นภายในเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของชาวไทยและชาวต่างชาติ สามแพร่งเป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มพื้นที่บริเวณแพร่งนรา แพร่งภูธร และแพร่งสรรพศาสตร์ โดยตั้งชื่อตามพระบรมวงศานุวงศ์ที่เป็นเจ้าของพื้นที่เดิมตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นย่านที่มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นหนึ่งในชุมชนที่ตั้งอยู่บนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ หนึ่งชุมชนสามแพร่งตั้งอยู่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอกที่ถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่อนุรักษ์ตามโครงการแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ มีถนนตัดผ่านหลายสาย ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพค้าขายภายใต้ตึกแถวแบบซิโน-โปรตุเกส (Sino-Portugese)

แต่ในระยะหลังผู้คนในชุมชนต้องประสบกับปัญหาการพัฒนาเกิดปัญหาความไม่มั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย อันเป็นผลมาจากการเข้ามาพัฒนาชุมชนของรัฐหลายครั้งด้วยกัน ทำให้คนในชุมชนเกิดความกังวลต่อพื้นที่ที่อยู่อาศัยและอาชีพของตน ความกังวลดังกล่าวนำมาสู่การหา

วิธีการรับมือและจัดการปัญหาด้านพื้นที่ระหว่างชุมชนกับภาครัฐ โดยคนในชุมชนได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มประชาคมคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง และคณะกรรมการชุมชนแพร่งภูธรตามลำดับ กลุ่มคนทั้งสองกลุ่มมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการที่จะฟื้นฟูย่านวัฒนธรรม เมืองเก่าและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถานของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ อีกทั้งยังเป็นการสืบทอดวิถีชีวิตของผู้คนดั้งเดิมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนไม่ให้สูญหายไปพร้อมกับภาวะสังคมที่เติบโตและความเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้การเข้ามาจัดการปัญหาด้านพื้นที่ของคนทั้งสองกลุ่ม ยังเป็นการผลักดันส่งเสริมให้เกิดผลลัพธ์ทางด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชนด้วย โดยการทำให้พื้นที่ในชุมชนกลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานครที่เกิดขึ้นโดยพลังของคนในชุมชนเอง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ได้เริ่มนำเอากิจกรรมทางศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการรื้อฟื้นและพัฒนาชุมชนในชุมชนแพร่งภูธร ต่อมามีการขยายพื้นที่การจัดกิจกรรมจนครอบคลุมพื้นที่ในชุมชนทั้งสามแพร่งและมีการดำเนินการตั้งชื่อโครงการใหม่เป็นเทศกาลศิลปะชุมชนสามแพร่งในปี พ.ศ. 2556

เน้นความเป็นวัช (ลูกศิษย์ของคณาจารย์ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู) เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ชุมชนบางลำพูเป็นอีกชุมชนหนึ่งในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ที่มีลักษณะอันโดดเด่นมีความหลากหลายของผู้คนในพื้นที่ทั้งคนไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนดั้งเดิมรวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ชุมชนบางลำพูเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างและหลากหลายในแง่ของการใช้ชีวิต กลายเป็นชุมชนที่มีสังคมในแบบฉบับของบางลำพู มีความเฉพาะตัวในการใช้ชีวิตซึ่งเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) กระบวนการนี้เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป การรับเอาวัฒนธรรมทั้งตามกระแสและนอกกระแสสังคมในยุคสมัยหนึ่ง ๆ ผสมผสานกันจนยากเกินกว่าจะแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ (วิธีการปะทะแบบวัฒนธรรมลูกผสม Cultural Hybridization) (อับดุลชะกูร์ บิน ซาฟิอีย์ ดินอะ, 2551) ผลลัพธ์ที่ตามมาคือความเจริญในอดีตจนถึงปัจจุบันเพราะวัฒนธรรมพันทางในชุมชนบางลำพูนี้ เกิดจากการใช้ชีวิตที่แลกเปลี่ยนสื่อสารกันด้วยวิธีที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยและการแบ่งปัน ความมีน้ำใจต่อกันทั้งระหว่างคนพื้นที่และคนต่างถิ่น (Auntielucyblog, 2016)

อย่างไรก็ตาม หากกล่าวถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สูงลิบลิวของชาวสามแพร่งและชาวบางลำพู ที่นับวันจะขาดการอนุรักษ์และพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่ตั้งของชุมชนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ ความอ่อนแอของมูลค่าทางวัฒนธรรมกับความยากจนของชาวสามแพร่งและบางลำพู ทำให้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนสามแพร่งและชุมชนบางลำพูกับการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการท่องเที่ยว พัฒนาและฟื้นฟูย่านวัฒนธรรม เพื่อชี้้นำให้เกิดการตระหนักรู้คุณค่าทางศิลปะการแสดงที่หาค่าไม่ได้ให้กลายเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันยังเป็นการสนับสนุนให้แม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนสามแพร่งและชุมชนบางลำพูกับการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการท่องเที่ยว

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยอัตลักษณ์ของชุมชนสาม
 แพร่งและชุมชนบางลำพูกับการใช้ศิลปะเป็น
 เครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการ
 ท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยการมี
 ส่วนร่วมของชุมชนในการรื้อฟื้นและพัฒนาอัต
 ลักษณ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว “พระ
 นครโมเดล” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้
 ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือ
 ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย
 การศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัย
 ต่าง ๆ สุนัขบัตรการแสดง แบบสัมภาษณ์ แบบ
 สังเกตการณ์ การทดลองสร้างสรรค์การแสดง
 และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
 โดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยการ
 พรรณนาเชิงวิเคราะห์ ซึ่งสามารถอธิบายวิธีการ
 ดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเจาะจง โดยคัดเลือกจาก
 ผู้นำชุมชน ปรชาญชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้าน
 การแสดงลิเกที่มีประสบการณ์ด้านการ
 สร้างสรรค์นาฏศิลป์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ผู้นำใน
 การจัดกิจกรรมเทศกาลศิลปะและชุมชนสาม

แพร่ง ศิลปินที่เคยร่วมทำกิจกรรมในเทศกาล
 ศิลปะและชุมชนสามแพร่ง นักวิชาการด้าน
 ศิลปกรรมศาสตร์ และนักท่องเที่ยว แล้วเลือก
 ผู้ประพันธ์และนักแสดงที่มีความรู้ความสามารถ
 มีความพร้อมที่จะสื่อสารการแสดงตาม
 แนวความคิดของผู้วิจัยสู่ชุมชน

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย
 แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม
 และการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลเชิง
 คุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content
 Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิง
 วิเคราะห์ (Description Analysis) และรูปแบบ
 การแสดงต่อสาธารณชน (Performance)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
 มีรายละเอียดคือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัย
 ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้
 เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบ
 ประเมิน การสนทนากลุ่ม การทดลอง
 ปฏิบัติการแสดง การศึกษาหนังสือ เอกสารทาง

วิชาการ ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการ
วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พรรณนา
และบรรยายความ

ผลการวิจัย

มีนักวิชาการด้านการสื่อสาร ได้อธิบายถึง
ความหมายของอัตลักษณ์ชุมชน ไว้ดังนี้
กาญจนา แก้วเทพ (2549) ให้ความหมาย
ของอัตลักษณ์ชุมชน คือ อำนาจที่เราจะนิยาม
ตัวตนได้ว่า เราเป็นใคร เหมือนหรือต่างจากคน
อื่นอย่างไร และตัวตนของเราจะดำรงพื้นที่อยู่
ในสังคมใหญ่ได้อย่างไร ในขณะที่ ไพโรจน์ วิไล
นุช (2557) ได้ให้ความหมายอัตลักษณ์ของ
องค์กร ว่าหมายถึง ลักษณะเฉพาะที่ทำให้มี
ความแตกต่างจากสิ่งอื่น เอกลักษณ์ซึ่งทำให้
ผู้อื่นจดจำได้เป็นลักษณะเฉพาะ ตัวตน หรือ
คุณลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนองค์กรอื่น วร
วรรณ องค์ครุฑรักษา (2561) ใช้คำว่าเอกลักษณ์
แทนคำว่า อัตลักษณ์ โดยกล่าวว่า วิธีที่บริษัท
มุ่งแสดงตัวของบริษัทต่อสาธารณชนคือ

เอกลักษณ์ โดยภาพลักษณ์เป็นวิธีที่สาธารณชน
รับรู้ต่อตัวบริษัท และบริษัทออกแบบ
เอกลักษณ์ขององค์กรเพื่อสร้างรูปร่างให้
ภาพลักษณ์แก่องค์กร และ เมธาวิ จำเนียร
(2562) ให้ความหมายคำว่า อัตลักษณ์ หมายถึง
การบ่งบอกตัวตน ความพิเศษ ความเป็นหนึ่ง
เดียวที่มีความแตกต่างจากคนอื่น กลุ่มอื่น ใน
ที่นี้คือชุมชน อัตลักษณ์ของชุมชนก็คือ ความ
เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชน ทั้งทางรูปธรรม
และนามธรรม ทั้งนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์
ชุมชน หมายถึง เอกลักษณ์หรือคุณลักษณะ
ความเป็นตัวตนที่ทำให้สามารถจำแนกแยกแยะ
และจดจำชุมชนได้ อาจด้วยเพราะความเป็น
ตัวตน ความพิเศษหรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง
จากชุมชนอื่น สะท้อนให้เห็นผ่านภาพจำหรือ
ภาพลักษณ์ที่บุคคลมีต่อชุมชนนั้น ๆ

ประวัติศาสตร์ ของชุมชนสามแพ่ง
อันได้แก่ แพ่งสรรพศาสตร์ แพ่งนรา และ
แพ่งภูธร เริ่มขึ้นตั้งแต่การขุดคลองคูเมืองเดิม
ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช คลองคูเมือง
ใหม่' และ คลองหลายสายในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นเส้นทาง
คมนาคมที่สำคัญในสมัยนั้น โดยเฉพาะบริเวณ

สองปากคลองคูเมือง ซึ่งเต็มไปด้วยวังเจ้านาย บ้านเรือนเสนาบดี ข้าราชการและประชาชนทั่วไป

ชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาอาศัยบริเวณสามแพร่งเป็นพวกแขก (เฮลีน่า พงศ์นภา โคเฮน, 2559, น.50) ต่อมาจึงมีเจ้านายมาสร้างวังเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย โดยเริ่มจากวังริมสะพานข้างโรงสี ซึ่งวังนี้แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ วังริมสะพานข้างโรงสี วังเหนือ และวังริมสะพานข้างโรงสี วังใต้ วังริมสะพานข้างโรงสี วังเหนือ หรือบริเวณพื้นที่แพร่งภูธร เดิมเป็นวังของกรมหมื่นสนิทนเรนทร หลังจากนั้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงตกทอดมายังกรมหลวงสรรพศิลป์ปรีชา และเมื่อกรมหลวงสรรพศิลป์ปรีชาสิ้นพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงซื้อวังพระราชทานให้เป็นวังของพระราชโอรส คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นภูเรศธำรงค์ดี ส่วนวังริมสะพานข้างโรงสีวังใต้ หรือบริเวณพื้นที่แพร่งนรา เดิมเป็นวังของพระองค์เจ้านิยม มาจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วังนี้ได้กลายเป็นวังที่ประทับของพระองค์เจ้าสว่าง พระองค์เจ้าอุทัย พระองค์เจ้าฉ่อง พระโอรสในกรมพระราชวังบวรมหาดคีติ

พลเสพ เมื่อพระองค์เจ้าสว่างสิ้นพระชนม์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเป็นวังของเจ้านายพระองค์ใด จนกระทั่งมาปรากฏว่าบริเวณแพร่งนราในปัจจุบัน เคยเป็นวังที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ หรือพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าวรวรณากร ต้นราชสกุลวรวรณ (นิชกานต์ เตมียศิลปิน, 2559, น. 25)

ในขณะที่เดียวกันแพร่งสรรพศาสตร์ก็กลายเป็นที่อยู่อาศัยของช่างทำทองในสังกัดของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจเพราะเจ้านายของตนสร้างวังที่ประทับอยู่ ณ บริเวณนี้มีตรอกขนาดเล็กที่ใช้เชื่อมทั้งแพร่งนราและแพร่งสรรพศาสตร์เข้าด้วยกัน เรียกว่า ตรอกช่างทอง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ หรือพระนามเดิมคือ พระองค์เจ้าแกมถวัลยวงศ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสังวาล พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นเลิศในด้านการช่าง โดยรับราชการเป็นเจ้ากรมช่างมหาดเล็กหรือช่างทองหลวงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เน้นความเป็นวัง ปู่คือของค้ำความรู้อยู่ที่นั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

นอกจากข้าราชการที่พากันตามเสด็จ
 เจ้านายมาพักอาศัยอยู่บริเวณนี้ สามแพร่งยังเป็น
 แหล่งกำเนิดนาฏกรรมรูปแบบใหม่ที่พระเจ้า
 บรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
 นำรูปแบบการแสดงโอเปร่ามาดัดแปลง เรียก
 กันว่าละครร้อง โดยแสดงที่โรงละครปริดาลัย
 ในบริเวณวังวรารณ นับว่าเป็นโรงละครที่มี
 ความทันสมัยมากในยุคนั้น ละครร้องที่มี
 ชื่อเสียงมาจนถึงทุกวันนี้ได้แก่เรื่อง สาวเครือฟ้า
 ตึกตายอดรัก เป็นต้น

กาลเวลาผ่านไป เมื่อเจ้านายสิ้นพระชนม์
 ลง ทายาทได้ขายพื้นที่วังให้แก่พระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณแพร่งภูธร
 และแพร่งนราจึงตกเป็นทรัพย์สินของกรมพระ
 คลังข้างที่ หรือสำนักทรัพย์สิน ส่วน
 พระมหากษัตริย์ในปัจจุบัน ส่วนพื้นที่บริเวณ
 แพร่งสรรพศาสตร์ ครั้นเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจสิ้นพระชนม์
 ทายาทขายวังต่อไปยังเอกชน ต่อมาวังถูกรื้อ
 หลงเหลือไว้แต่เพียงซุ้มประตูทางเข้าวัง ดังภาพ
 ที่ 1. มีการตัดถนนแพร่งสรรพศาสตร์ มีการ
 สร้างตึกและห้องแถวตลอดสองข้างทาง
 (คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2556, น.73)

ภาพที่ 1 ซุ้มประตูวังเก่าที่แพร่งสรรพศาสตร์
 ที่มา: MGR Online (2016)

การเปลี่ยนแปลงจากสถานที่ประทับของ
 เจ้านาย กลายเป็นถนนที่ตัดผ่านชุมชน และการ
 โปรตเกล้าให้สร้างอาคารตึกแถวที่ได้แบบอย่าง
 มาจากตึกแถวในประเทศสิงคโปร์ รูปแบบ
 สถาปัตยกรรมแบบซิโน-โปรตุเกส ทำให้แพร่ง
 ภูธร และแพร่งนรา กลายเป็นย่านการค้า
 ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 บริเวณสามแพร่งได้
 กลายเป็นหลุมหลบภัย หลังสงครามชาวแขก
 ย้ายไปอยู่ที่อื่น สามแพร่งจึงถูกแทนที่ด้วย
 ประชาชนชาวจีนและชาวไทยที่เข้ามาอยู่อาศัย
 และประกอบอาชีพค้าขาย ประกอบกับการ
 คมนาคมที่มีความสะดวกสบาย มีการโดยสาร
 ด้วยยานพาหนะชนิดต่าง ๆ เช่น รถม้า รถราง
 รถเจ๊ก รถจักรยาน รถยนต์ เป็นต้น ชุมชนแห่ง
 นี้จึงกลายเป็นย่านค้าขายสินค้านำเข้าจาก
 ต่างประเทศแห่งแรกของพระนคร เป็นย่านที่

หรรษาและสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ มีร้านรวงทั้งของคนไทยและต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้ายกระทรวงต่าง ๆ ออกมาจาก พระบรมมหาราชวัง ทำให้สามแพร่งเป็นแหล่ง จับจ่ายใช้สอยของข้าราชการกระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กรมที่ดิน กรมแผนที่ทหาร กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ หลากหลาย อาชีพเกิดขึ้นใหม่ในสามแพร่งล้วนแล้วแต่ตอบสนองของกลุ่มข้าราชการเป็นหลักและกลายเป็นย่านที่ขึ้นชื่อเรื่องอาหารรสเลิศเป็นที่ตั้งของโรงพิมพ์และสำนักพิมพ์หลายสำนัก โรงละครปริตาลัยก็ได้กลายมาเป็นโรงเรียนตะละภักศึกษาและกลายเป็นสำนักนายควม ดังภาพที่ 2 มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คือ ศาลเจ้าพ่อเสือและวัดมหรธรมพารามเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในชุมชน (นิชกานต์ เตมียศิลปิน, 2559, น.27)

ภาพที่ 2 “โรงเรียนตะละภักศึกษา”

ในซอยแพร่งนรา

ที่มา: MGR Online (2016)

เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอีกครั้ง เมื่อสภากาชาดไทยขอคืนพื้นที่ด้านหลังสุขุมลา อนามัย ทำให้ร้านอาหารทั้งหมดทางด้านหลัง จะต้องปิดกิจการลงและการย้ายหน่วยงานราชการต่าง ๆ ออกไปศูนย์ราชการบริเวณ ชั้นนอกของกรุงเทพฯ และปริมณฑล สามแพร่ง จึงเงียบเหงาเพราะวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปครั้ง ยิ่งใหญ่ บทบาทจากการขายอาหารให้แก่ ข้าราชการกลายเป็นการขายให้กับนักท่องเที่ยว แทน ซึ่งมีจำนวนน้อยทำให้ชุมชนขาดรายได้ เงียบเหงาและซบเซา สามแพร่งกลายเป็นแหล่ง เสื่อมโทรม มีกลุ่มผู้อพยพเข้ามาในพื้นที่ซึ่ง สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มลูกจ้าง คนงานร้านค้า กลุ่มคนที่เข้ามาขายบริการทาง เพศ และกลุ่มคนเร่ร่อนที่เข้ามาอาศัยพื้นที่ สาธารณะ ซึ่งพบอยู่มากบริเวณลานคนเมือง ริม คลองหลอด สนามหลวง และตลอดถนนราช ดำเนินกลาง ประกอบกับเหตุการณ์เพลิงไหม้ ใหญ่ ในปี พ.ศ. 2501 และ พ.ศ. 2510 ที่ทำให้ ย่านสามแพร่งเสื่อมโทรมลง บ้านเรือนในแพร่ง นราและแพร่งสรรพศาสตร์ได้รับความเสียหาย เป็นอย่างมาก บ้านบริเวณแพร่งสรรพศาสตร์ไม่ หลงเหลือเค้าโครงเดิม และได้กลายเป็นอาคาร พาณิชยที่แบ่งห้องให้เช่า บางส่วนกลายเป็น

เน้นความเป็นวัง ปู่กับพี่ของค้ำมา รุ้ยต้มคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

แหล่งสื่อโทรมแออัด ทำให้ชุมชนต้องเผชิญ
ปัญหาเสพติด และอาชญากรรม (นิชกานต์
เดมิยศิลป์, 2559, น.28)

ภาพที่ 3 สุขุมาลอนามัย ในซอยแพร่งภูธร
ที่มา: MGR Online (2016)

ชุมชนสามแพร่งต้องพบปัญหาความไม่
มั่นคงของที่อยู่อาศัย การเข้ามาพัฒนาพื้นที่
ชุมชนของสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
ด้วยวิธีการต่าง ๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520
โครงการแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา
กรุงรัตนโกสินทร์ และโครงการแผนแม่บทและ
พัฒนาพื้นที่ถนนราชดำเนินและพื้นที่บริเวณ
ต่อเนื่อง กระแสการขอคืนพื้นที่ การสร้างผิว
ถนนจราจร การรื้อถอนตึกแถว การเช่าตึกแถว
ในชุมชนเพื่อทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่
 ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นเหตุให้คนในชุมชนสามแพร่ง
ไม่วางใจต่อสถานการณ์ขอคืนพื้นที่จากสำนัก
ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ดังที่มีตัวอย่าง

การขอคืนพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม คือ ชุมชนป้อม
มหากาฬ (เอวลิษา พงศ์นภา โคเฮน, 2559,
น.87)

ชาวสามแพร่งมิได้นิ่งนอนใจกับปัญหา
เหล่านี้ ในทางกลับกัน ชุมชนสามแพร่งมีความ
พยายามในการปรับตัว มีการจัดตั้งชุมชน จัด
กิจกรรมประจำปี เพื่อเยาวชนและ
ประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวมาร่วมกิจกรรม
มีการประชาสัมพันธ์ทางรายการโทรทัศน์และ
สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) รวมไปถึงการ
จัดเทศกาลศิลปะชุมชนสามแพร่ง โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและ
พัฒนาศักยภาพของเยาวชน รวมถึงส่งเสริมให้
คนรุ่นใหม่ในชุมชนนั้นเห็นคุณค่าในตนเองและ
เห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมและรากเหง้า
หรืออัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าแห่งนี้
นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพื้นที่
ชุมชนแห่งนี้ให้กลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่
ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้วิถีชุมชนดั้งเดิม
โดยกิจกรรมในงานจะเป็นกิจกรรมที่นำศิลปะ
แขนงต่าง ๆ เช่น ทัศนศิลป์ ดุริยางคศิลป์และ
ศิลปะการแสดง มาเป็นสื่อกลางในการสาน
สัมพันธ์และส่งต่อความคิด วิถีชุมชนสู่คน
ภายในชุมชนและนักท่องเที่ยวหรือ

เน้นความเป็นวัช ปลูกศของศคามรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เช็ดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

บุคคลภายนอกชุมชน ทั้งนี้ พรรณลดา โพธิ์ทอง
แสงอรุณ (2557, น.33) กล่าวถึงการวิเคราะห์
การให้ความหมายต่อพื้นที่ของชุมชนสามแพร่ง
โดยการนำของประชาคมคลองคูเมืองเดิมสาม
แพร่ง และคณะกรรมการชุมชนแพร่งภูธรความ
ว่า

1. ชุมชนสามแพร่งตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีคุณค่า
มีความสำคัญ และมี ความหมายทาง
ประวัติศาสตร์ เพราะเป็นพื้นที่ของชนชั้น
เจ้านายและข้าราชการในราชสำนัก เป็น
พื้นที่ย่านการค้าที่ทันสมัย ตอบสนองกลุ่ม
ข้าราชการ เลือ่งชื่อด้านอาหาร เป็นแหล่ง
ก่อกำเนิดวิทยาการสมัยใหม่และเป็นแหล่งที่อยู่
ของปัญญาชน

2. ชุมชนสามแพร่งเป็นชุมชนที่น่าอยู่
มีพื้นที่ที่มีความสวยงามทางกายภาพและความ
สมบูรณ์ของอาคารเก่า มีพื้นที่สาธารณะให้ผู้คน
ได้มีปฏิสัมพันธ์กัน รู้จักการพึ่งพาตนเอง เป็น
พื้นที่ที่มีความเชื่อและความศรัทธา อิงอยู่กับ
วาทกรรมกรรมการพัฒนาทางเลือก
(alternative development) ที่ให้ความสำคัญ
กับวิถีชีวิต ทุนทางวัฒนธรรม รากเหง้า
อัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน

ดังนั้นการจัดเทศกาลศิลปะชุมชนสาม
แพร่ง จึงสะท้อนการให้ความหมายต่อพื้นที่ของ
ชุมชนสามแพร่งโดยชุมชนเอง กิจกรรมทาง
ศิลปะทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักสามแพร่งมาก
ยิ่งขึ้น นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นชุมชนเก่าแก่
ดั้งเดิม มีประวัติศาสตร์และมีวิถีชีวิตใกล้เคียง
กับอดีตที่ตั้งอยู่ท่ามกลางความเป็นเมืองบน
เกาะรัตนโกสินทร์ ดังคำกล่าวของ เอลิซา พงศ์
นภา โคเฮน (2559) ที่ว่า “สามแพร่งยังคงมี
ร่องรอยของชุมชนที่เจริญรุ่งเรืองในอดีตที่
สามารถมองทะลุผ่านเข้าไปได้ ดำรงอยู่ได้ด้วย
ความเรียบง่ายโดยไม่จำเป็นต้องตามกระแส
ความเป็นเมืองจนสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชน”
บรรยากาศเทศกาลศิลปะสร้างสรรค์ย่านเมือง
เก่า “สามแพร่ง facestreet” เป็นไปด้วยความ
สนุกสนานคึกครื้น ได้รับความนิยมจากคนใน
ชุมชนและนักท่องเที่ยว ดังภาพที่ 4.-6. ทั้งยัง
แสดงให้เห็นภาพสื่อประชาสัมพันธ์เทศกาล
ศิลปะสร้างสรรค์ย่านเมืองเก่า “สามแพร่ง
facestreet” ที่สะท้อนการวางผังของการจัด
งานในภาพที่ 7. แสดงให้เห็นว่าคณะทำงานมี
การวางแผนในการใช้พื้นที่ชุมชนเป็นอย่างดี

ภาพที่ 4 ภาพบรรยากาศเทศกาลศิลปะ
สร้างสรรค์ย่านเมืองเก่า “สามแพร่ง
facestreet” ชุมประตู่วังเก่าที่แพร่งสรรพศาสตร์
ที่มา: เอกราช ลักษณะสัมฤทธิ์ (2558)

ภาพที่ 6 ภาพบรรยากาศเทศกาลศิลปะ
สร้างสรรค์ย่านเมืองเก่า “สามแพร่ง
facestreet”
ที่มา: เอกราช ลักษณะสัมฤทธิ์ (2558)

ภาพที่ 5 ภาพบรรยากาศเทศกาลศิลปะ
สร้างสรรค์ย่านเมืองเก่า “สามแพร่ง
facestreet”
ที่มา: เอกราช ลักษณะสัมฤทธิ์ (2558)

ภาพที่ 7 ภาพสื่อประชาสัมพันธ์เทศกาลศิลปะ
สร้างสรรค์ย่านเมืองเก่า “สามแพร่ง
facestreet”
ที่มา: เอกราช ลักษณะสัมฤทธิ์ (2558)

“ประชาคมบางลำพู” และ “ชมรมเกสร
ลำพู” เป็นการรวมกลุ่มกันทำงานของผู้ใหญ่
ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน ในงานพัฒนาชุมชน

เน้นความเป็นวัง ปูกลีของคึกคักมรุ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

มาแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี เริ่มด้วยกิจกรรมการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จนเกิดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม งานบุญ งานศาสนา งานศิลปะ ดนตรี ฯลฯ การพัฒนาเด็กเยาวชนให้มีส่วนร่วม สืบทอดเปลี่ยนแปลง พัฒนา และปกป้องผืนแผ่นดินของชุมชนที่ทรงคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ รากเหง้าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และมนต์เสน่ห์ที่แอบแฝงอยู่ตามตรอกซอกซอย หรือร้านรวงริมถนนใน 7 ชุมชน (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2564) บางลำพูเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีบุคคลที่ทำงานเพื่อชุมชนและสังคมในพื้นที่ ชุมชนย่านบางลำพูมากมาย ปานிட อรศรี ศิลป์ (2563) ประธานประชาคมบางลำพู กล่าวผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) เสน่ห์บางลำพูว่า “งานต่าง ๆ ที่เข้ามาเราก็ทำเท่าที่ทำได้ ไม่ได้ล่าปากอะไรเลย แต่คิดว่าการที่มายู่ตรงนี้ที่บางลำพู เราได้ทำอะไร ให้เป็นประโยชน์อะไรได้บ้าง ก็จะทำ ถึงแม้บางลำพูจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตามแต่บางลำพูของเราก็ยังมีประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ไม่มีที่ใดเหมือน” หรือน้องดำ ปานทิพย์ ลิกชะไชย (2563) รองประธานชมรมเกสรลำพู และผู้ดูแลกิจกรรมไกด์เด็กบางลำพู กล่าวว่า “รู้สึกดีใจที่

เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของพื้นที่ชุมชนในย่านบางลำพู และเกิดกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้ทำสิ่งดีดีให้กับบ้าน ให้กับชุมชนของตนเอง รวมถึงน้อง ๆ ยังได้มีประสบการณ์ในการทำงาน และเห็นการเจริญเติบโต พัฒนาการของแต่ละคน” รุ่งโรจน์ (หนึ่ง) (2563) ผู้สืบทอดการแสดง คณะสิงโต - มังกรทอง ลูกเจ้าพ่อพระกาฬ กล่าวว่า “ภูมิใจครับที่ตายายได้ทิ้งสมบัติไว้ให้ลูกหลานสืบทอดการแสดงสิงโตไว้ให้สืบสานต่อจนถึงปัจจุบันภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นลูกหลานบ้านสิงโตครับ” และ ชัยยุทธ ฉันทกุล (2563) กรรมการประชาคมฟื้นฟูวัฒนธรรมย่านบางลำพู กล่าวว่า “คำว่าบางลำพูเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะมันรวมถึงเด็ก ผู้ใหญ่ รวมทุกอย่าง รู้สึกภูมิใจมากเราที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนางานชุมชน เป็นเกียรติประวัติของเรา ครอบครัวของเรา อยากให้มีคนรุ่นหลัง ๆ มาสืบทอดทั้งเรื่องราวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ของบางลำพู เพื่อให้คงอยู่สืบต่อไป”

ดังจะเห็นได้ว่าทัศนคติของชาวบางลำพูนั้นมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รักและหวงแหนอัตลักษณ์ของชุมชน มีความเข้าใจถึงความสำคัญในการถ่ายทอดองค์

เน้นความเป็นวัง ปู่กตของคความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ในปัจจุบันอัตลักษณ์ชุมชนบางลำพูถูกถ่ายทอดโดยโกด์เด็ก บางลำพู เด็กๆจะพาท่านเดินเข้าสู่บางลำพูโดยเริ่มจากชุมชนเขียนนิวาสน์-ตรอกไก่อแจ้ เรียนรู้ ศิลปะงานฝีมือ การปักชุดโชน ชุดละคร ของดีแห่งชุมชนนี้ พบกับ ผู้รู้ชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน สำรวจวิถีชีวิต วัฒนธรรมย่านบางลำพู เรียนรู้ 3 ชุมชน และ 1 สถานที่สำคัญ คือ สวนสันติชัยปราการ ชุมชนวัดสังเวช ชุมชนเขียนนิวาสน์-ตรอกไก่อแจ้ และชุมชนมีสยิดจักรพงษ์ แต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ วัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิต

ลักษณะการนำชมชุมชนบางลำพูนี้ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนากลุ่มชุมชนให้มีความพร้อมเพื่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สัมผัสภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนของชุมพล พิษพันธ์ไพศาล (2560, น.52) ความว่า รูปแบบการพัฒนากลุ่มชุมชนให้มีความพร้อมเพื่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สัมผัสภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน มีความเหมาะสมในการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สัมผัสภูมิปัญญา

ท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน มีรายละเอียดแต่ละด้านคือ

1. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือชุมชนเตรียมการจัดประสบการณ์รองรับนักท่องเที่ยว ด้วยกิจกรรมเพื่อเป็นสื่อสำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการแนะนำการชิม การเลือกซื้ออาหาร ของที่ระลึก และการนำชมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

2. ด้านคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม พิจารณาจากหลักการจัดการกิจกรรมตามแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อาทิ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ การเที่ยวชุมชน 3 ศาสนา การจัดบ้านพักแบบโฮมสเตย์ การชมศิลปะการแสดงของเยาวชนเพื่อนักท่องเที่ยวจะได้มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

3. ด้านประสบการณ์ตรงกับเจ้าของวัฒนธรรม ชุมชนมุ่งสร้างความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริงให้แก่นักท่องเที่ยวโดยการจัดตั้งกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีสมาชิกรับผิดชอบการให้บริการท่องเที่ยวตามความพร้อมและความถนัดของแต่ละคน ทำให้นักท่องเที่ยวมีความจดจำ ประทับใจและมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในวิถีชีวิตของชุมชน

เน้นความเป็นวัช (ถูกฝึกของคความรู ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู) เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ในด้านคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่าการชมการแสดงของชุมชนจะสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความใกล้ชิดกับชุมชนได้ ผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก” โดยนำรูปแบบและลักษณะการแสดงนาฏดนตรี ประกอบกับการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและศิลปินผู้เชี่ยวชาญการแสดงมาระดมความคิดเห็น สร้างสรรค์การแสดงที่ถ่ายทอดลักษณะทางกายภาพ ประวัติศาสตร์ รากเหง้าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และมนต์เสน่ห์ของบางลำพู ร้อยเรียงผ่านบทประพันธ์ที่มีความงามด้านวรรณศิลป์ มีความร่วมสมัยและสนุกสนานตามแบบการแสดงนาฏดนตรี โดยสามารถอภิปรายถึงแนวคิดที่ต้องการนำเสนอ ดังนี้

การแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก” ผู้สร้างสรรค์ได้รับแนวคิดการแสดงจากอาจารย์ สมปอง ดวงไสว อดีตครูโรงเรียนวัดสังเวช อาจารย์ สมปอง เป้ น นักเขียนสารคดี นักประวัติศาสตร์ และ “นักอนุรักษ์” ผู้เป็นหลักในการอนุรักษ์ต้นลำพูต้นสุดท้ายในชุมชนบางลำพู และรณรงค์การสะกดคำว่าลำพู ด้วยพยัญชนะ พ ท่านพูดถึงแนวคิดการสร้างสรรคนาฏกรรมเพื่อชุมชนบางลำพูในงานเทศกาล

เสน่ห์บางลำพู : บุค...คน...สร้างสรรค์บางลำพู ณ พิพิธบางลำพู ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2563 ซึ่งภายในงานมีการร่วมตัวของชาวบางลำพูทั้งผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ทุกท่านมีส่วนในการพัฒนาชุมชนบางลำพูมาแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี รวมไปถึงเด็ก และเยาวชนที่พร้อมจะสืบสานเจตนารมณ์ของชุมชนต่อไป

แท้จริงแล้ว บางลำพูเป็นแหล่งรวมมรดกฯ ชั้นนำในกรุงเทพมหานครไม่ว่าจะเป็นการแสดงละครร้องแม่ขุนนาค ลิเกหอมหวลวิกิตลาด นานาบางลำพู ต. เก๊กชวน “เจ้าแห่งหนังสือเรื่องภาพยนตร์” และ “พ่อค้าผู้อุทิศตัวเพื่อการดนตรีนาฏศิลป์ไทยและเพลงพื้นบ้านไทยทุกภาค” ครอบครัวยุโรปที่พำนักขนาดใหญ่ฝีมือระดับศิลปินแห่งชาติ แหล่งปักเครื่องโขนละครที่มีชื่อเสียง แต่ผู้วิจัยเลือกการถ่ายทอดบางลำพูในรูปแบบของการแสดงนาฏดนตรีด้วยเหตุผลที่ว่า การแสดงนาฏดนตรีนั้น ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้ง่าย ลีเก้อยู่คู่กับคนไทยมาทุกยุคสมัยและมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา มนัสวี กาญจนโพธิ์และอนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ (2563, น.209) กล่าวว่า เพราะลิเกเป็นมรดกฯที่ถ่ายทอดการแสดงผ่านการขับร้อง การเจรจาและท่าทางในการแสดง สุนทรียรสของการแสดงลิเกคือการ

เน้นความเป็นวัง ปู่กับพี่ของค้ำความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดสู่ผู้รับชมให้มีความเข้าใจด้วยถ้อยคำภาษา นอกจากนี้ท่วงทีลีลาของลีเก้ก็ไม่มี ความซับซ้อนชาวบ้านทั่วไปเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย ด้วยลักษณะการแสดงดังกล่าวทำให้ลีเก้ซึ่งเป็นการแสดงพื้นเมืองภาคกลางได้รับความนิยมทั้งในสังคมชาวบ้านชนบท และในเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยวางรูปแบบการแสดงในลักษณะการเกี่ยวพาราสีหยอกล้อกันของหนุ่มสาว นักแสดงฝ่ายชายเป็นฝ่ายนำชมบางลำพู โดยมีนักแสดงฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายซักถามและเป็นฝ่ายสนับสนุน ประพันธ์บทร้องและออกแบบท่วงร้องโดยอาจารย์ประดิษฐ์ ประสาททอง ซึ่งสามารถบอกเล่าบางลำพูในแง่มุมต่าง ๆ ผ่านบทร้องอย่างครบถ้วนและตรงประเด็น อาทิ บทลีเก้พาเที่ยวบางลำพูที่ว่า “เป็นย่านเก่า มานานหลาย เคยได้ยิน แห่หลวงรวม ศิลปิน ที่เพื่องฟู” ผู้วิจัยยกตัวอย่าง “อาจารย์สุดจิตต์ อนันตกุล (ดุริยประณีต) ดังภาพที่ 8. ท่านเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (คีตศิลป์) ปี พ.ศ. 2536 ได้รับการเชิดชูเกียรติจากกระทรวงวัฒนธรรม อดีตหัวหน้างานบันเทิงดนตรีไทย ฝ่ายกระจายเสียงในประเทศ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรม

ประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันท่านเสียชีวิตไปแล้ว และศิลปินอีกหลายท่านในชุมชนบางลำพูไม่ว่าจะเป็นคณะละครร้องแม่ขุนนาค ลีเก้หอมหวล แม่เปี้ยกปักชุดโขนละครบางลำพูพร้อมทั้งศิลปินท่านอื่น ๆ

ภาพที่ 8 ภาพบ้านศิลปินแห่งชาติ “อาจารย์สุดจิตต์ อนันตกุล (ดุริยประณีต) ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (คีตศิลป์) ปี พ.ศ. 2536

ที่มา: Gratisod (2016)

นอกจากนี้ยังบรรยายถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของทุกชาติ ศาสนา ในชุมชนบางลำพู สอดคล้องกับบทลีเก้พาเที่ยวบางลำพูที่ว่า “มีทั้งวัด ทั้งวัง ทั้งมัสยิด อยู่กันมา แต่อดีตไม่กีดกัน ศาสนา หลากหลาย ใจผูกพัน ร่วมชุมชน สมานฉันท์ นำชมชู” ดังภาพที่ 9-10.

ภาพที่ 9 ภาพมัสยิดจักรพงษ์ (จักรพงษ์) ใน
ชุมชนบางลำพู

ที่มา: Office of the Central Islamic
Committee of Thailand (2016)

ภาพที่ 10 ภาพวัดบวรนิเวศวิหาร ด้านหลังจะมี
ทางเดินไปที่ทำนน้ำริมคลองบางลำพู

ที่มา: Gratisod (2016)

“ป้อม พระสุเมรุ เป็นราศรี แลนด์มาร์ค
ริมแม่น้ำ งามบุรี มีมา คู่ย่าน นานพอดู สวน
สันติไชยปราการ อันรื่นรม ชวนกันนั่ง รับลม
เถิดที่จำสายลมเย็น น้ำกระเซ็น ชื่นอุรา ที่ริมฝั่ง
เจ้าพระยา แหล่งปลาปู” การเล่าถึงป้อมพระ

สุเมรุและสวนสันติชัยปราการ แลนด์มาร์คสำคัญ
ของชุมชนบางลำพู ผ่านบทลิเกพาเที่ยว
บางลำพู

ภาพที่ 11 ภาพป้อมพระสุเมรุและบรรยากาศ
ภายในสวนสันติชัยปราการ แลนด์มาร์คสำคัญ
ของชุมชนบางลำพู

ที่มา: Siam Commercial Bank Public
Company Limited (2021)

สถานที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ ทำให้ชาว
บางลำพูและประเทศไทยเป็นที่รู้จักในสายตา
ชาวต่างชาติคือถนนข้าวสาร บทลิเกพาเที่ยว
บางลำพูพรรณณาความไว้ว่า “ยามกลางคืน
ครึกครื้น ชวนตื่นตา ทั้งฉับบาร์ ดนตรี มี
หลากหลายเพลงดีดีดี เสียงกระหึ่ม ให้ผ่อน
คลาย เพลงซิลซิล ฟังสบาย ชิคชิคคุลคุล ถนน
ข้าวสาร ย่านอินเตอร์ เจอต่างชาติสปีคกัน มัน
ปาก ไม่ยากหรือ ส่งภาษา จ้อเจ๊อ้อ จนเมื่อยมือ
อะฮะอ้อฮือ ออไรท์ ไอลิฟยู มีเกสเฮ้า โฮมสเตย์
เก้ไก้ ให้เลือกพัก มากมาย ราคาประหยัด แบ็ค

เน้นความเป็นวัง ปูกลีของคความรู ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

แพ็กเกอร์ ตัวจิ๊ด ดิสท์ซ่มัด เป็นทวาริษฐ์ ตัวแม่
ที่แท้ทรู”

ภาพที่ 12 ภาพบรรยากาศบนถนนข้าวสาร

ที่มา: Yieow Deuav Kao (2015)

ทั้งหมดนี้ถูกถ่ายทอดผ่านภาษาที่ดึงดูด
ผู้คนทุกช่วงวัย สอดแทรกมุกตลกและ
ภาษาอังกฤษ จึงนับว่าพลีเกเชิญเที่ยวบางลำพู
นี้เป็นลิเกร่วมสมัย เอาใจแม่ยกทุกเพศทุกวัย
ทุกชาติ ทุกภาษา จากบทประพันธ์ดังกล่าว
ผู้วิจัยยึดแนวความคิดการแสดงหลักคือเชิญชวนเที่ยว
บางลำพูประกอบกับแนวความคิดการแสดงนาฏ
ดนตรีแบบที่เรียกว่ารำเกี้ยว ดังภาพที่ 13 ทั้งนี้
ให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันกับการออกแบบ
ท่าทาง และการใช้พื้นที่เวทีการแสดง เพลงที่
ประพันธ์ขึ้นใหม่นั้นประกอบไปด้วยเพลงแท้
และเพลงแร็ป บรรจุทางร้องแบบนาฏดนตรี
บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องห้า เครื่องคู่
หรือวงปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องใหญ่

ภาพที่ 13 ลักษณะการแสดงนาฏดนตรีที่
เรียกว่ารำเกี้ยว

ที่มา: ผู้วิจัย (2564)

การคัดเลือกนักแสดงสำหรับการแสดงนาฏ
ดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก” ใช้เกณฑ์การ
คัดเลือกผู้แสดงลิเกที่มุ่งเน้นความสำคัญไปที่
น้ำเสียงเพราะการร้องเป็นหัวใจหลักของการ
แสดงลิเก นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงพรสวรรค์
และความสนใจในการแสดงลิเกเป็นพิเศษ มี
ท่วงท่าในการรำที่สง่างาม มีไหวพริบดีและมี
บุคลิกตรงตามคุณสมบัติที่ครูลิเกได้ให้แนวทาง
ปฏิบัติมาแต่โบราณ ลักษณะการออกแบบ
กระบวนการรำผู้วิจัยเน้นย้ำถึงการให้นักแสดง
สามารถทำรำจากความหมายของบทร้องได้
อย่างอิสระเสรี เน้นความสนุกสนานและความ
สดใหม่ของการแสดง ซึ่งเป็นเสน่ห์ของการ
แสดงลิเกประการหนึ่ง ในด้านเครื่องแต่งกาย
เครื่องแต่งกายในการแสดงลิเกแบ่งได้เป็น 3
ประเภท คือ ชุดลิเกทรงเครื่อง ชุดลิเกลูกบท

และชุดลิกเพเซอร์ ผู้วิจัยเลือกใช้ชุดลิกแบบที่เรียกว่า ชุดลิกเพเซอร์ ซึ่งเป็นชุดลิกแบบที่เกิดขึ้นในชั้นหลัง นับตั้งแต่หลังยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยนักแสดงลิเกนิยมนำเพชรซีกและเพชรแถบรวมไปถึงคริสตัลมาประดับตกแต่งเครื่องแต่งกาย เมื่อสะท้อนกับแสงไฟสปอร์ตไลท์จะทำให้ผู้ชมรู้สึกตื่นตาตื่นใจกับเครื่องแต่งกายที่ดูหรูหราแวววาวระยิบระยับดังภาพที่ 14-15

ภาพที่ 14-15 ผู้วิจัยเลือกใช้ชุดลิกแบบที่เรียกว่า ชุดลิกเพเซอร์เป็นเครื่องแต่งกาย

ประกอบการแสดง

ที่มา: ผู้วิจัย (2564)

การแสดงนาฏดนตรีคู่ “บางลำพูยอดรัก” กลับไปสู่ชุมชนบางลำพูและสะท้อนข้อคิดเห็นที่ว่า “ดี สนุก ทนสมัย ชอบนะ มีหลากหลายที่น่าสนใจ” จากข้อคิดเห็นดังกล่าว ผู้วิจัยถือว่า

เป็นความสำเร็จในขั้นต้นของการนำเอาศิลปะมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการท่องเที่ยว ทั้งนี้หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า การแสดงนาฏดนตรีคู่ “บางลำพูยอดรัก” จะได้รับใช้ชาวบางลำพูอย่างคุ้มค่าคุ้มราคาในทุกด้านทุกมิติต่อไปในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นอัตลักษณ์ของชุมชนสามแพร่งและชุมชนบางลำพูกับการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยนำเอาทฤษฎีประเพณี ศิลปะชุมชน วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ด้านวรรณศิลป์ ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ องค์ความรู้ด้านการแสดง นาฏดนตรี หลักจารีตการแสดงนาฏกรรมไทย เป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งนี้สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ชุมชนสามแพร่งประกอบด้วย แพร่งนรา แพร่งภูธรและแพร่งสรรพศาสตร์ เป็นชุมชนเมืองเก่าแก่ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์รอบนอก เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานความคิด บ้าน วัด วัง ผู้คนที่อาศัยในพื้นที่หรือในชุมชนสามแพร่งต่างเกื้อกูลและเชื่อมโยง

วัฒนธรรมความคิด ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านแนวความคิดบ้านวัดวังดังกล่าว เศรษฐกิจในชุมชนเติบโตภายใต้ความเป็นย่านการค้าและแหล่งบันเทิงของคนเมืองหลวงทำให้สามแพร่งกลายเป็นย่านการค้าที่มีความเจริญรุ่งเรือง เติบโตมาตามยุคสมัย แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การย้ายพื้นที่ การตัดถนนและการเวนคืนพื้นที่ ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เศรษฐกิจเริ่มเงียบเหงา ชบเซาลง คนในชุมชนจึงต้องเกิดการพัฒนาตนเองอีกครั้งเพื่อรื้อฟื้นและรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนตนเอง ความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสามแพร่งต่อการพัฒนาชุมชนของตนผ่านกิจกรรมทางศิลปะที่เรียกว่า “เทศกาลศิลปะชุมชน” เปรียบเสมือนต้นแบบของการรักษาไว้ซึ่งวิถีชุมชนดั้งเดิมให้เติบโตคู่ขนานไปกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กฤษกรรณ สุวรรณกาญจน์ (2559) กล่าวว่า “การดำรงอยู่ของชุมชนที่มีรากเหง้าจะต้องมาจากสำนึกภายในของผู้คนในชุมชน

สามแพร่ง เคยเป็นย่านการค้าที่รุ่งเรืองต้องทำให้คนเกิดความภาคภูมิใจ หากทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเข้มแข็ง การจะมีคนต่าง

ถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยจะไม่ทำให้เกิดปัญหา กลายเป็นความกลมกลืน ยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งภายในโครงสร้างของชุมชน ดังนั้น การฟื้นคืนชุมชนด้วยทุนทางวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นจากสำนึกภายในของคนนั่นเอง” นอกจากนี้ เหวลีนกา พงศ์นภา โคเฮน (2559) ยังกล่าวว่า “ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนสามแพร่งส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยภายนอก วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ค่านิยมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนถูกตอบสนองด้วยรูปแบบและวัฒนธรรม รูปแบบและวัฒนธรรมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเมื่อค่านิยมและวิถีชีวิตคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง คนในชุมชนจึงมีกลไกในการปรับตัวคือการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมและใช้ทุนทางวัฒนธรรมประกอบกับทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์โดยการผลิตซ้ำภาพของชุมชนดั้งเดิมเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและความเป็นเมืองที่รุกคืบเข้ามา”

การแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูอดรัก” แสดงให้เห็นถึงกระบวนการถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชนผ่านการแสดงนาฏกรรม สะท้อนแนวคิด

เน้นความเป็นวัง ปู่กลศของคความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ที่ว่าการแสดงศิลปะสามารถนำมาปรับใช้เพื่อการสื่อสารไปยังคนดูได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สร้างสรรค์กำหนดขึ้น (สุกัญญา สมไพบูลย์, 2558, น.148) เพราะลักษณะการถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชนด้วยการแสดงนาฏกรรมชุดนี้สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชนหรือการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนและชี้้นำให้เกิดการตระหนักรู้คุณค่าทางศิลปะการแสดงที่หาค่าไม่ได้ให้กลายเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมได้

ข้อเสนอแนะ

1. ด้วยสถานการณ์โรคโควิด 19 ซึ่งกำลังระบาดในช่วงของการดำเนินการวิจัยประกอบกับการห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือการทำกิจกรรมที่มีการรวมคนที่มีความแออัดในลักษณะที่เสี่ยงต่อการแพร่โรคระบาด จึงทำให้ระยะเวลาในการวิจัยและการเก็บข้อมูลเชิงสถิติมีจำกัด ในอนาคตหากมีการวิจัยในลักษณะนี้อีก จึงอาจจะต้องมีการเก็บข้อมูลในเชิงสถิติ ประเมินความพึงพอใจและข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ

2. ผู้วิจัยหวังใจเป็นอย่างยิ่งว่าการแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก” จะได้รับการต่อยอดเพื่อชาวบางลำพูในประเด็นที่ต่างออกไป อาทิ ประเด็นการแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก” เพื่อการพัฒนาชุมชน หรือการแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก” เพื่อการพัฒนาเยาวชนบางลำพู หรือการแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก” กับการแก้ไขปัญหาทางสังคม เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์กับประเทศชาติมากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัย รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

References

Auntielucyblog. (2016). **Features of Bang Lamphu.** "The area of cultural integration." Retrieved April 19, 2021, from <https://auntielucyblog.wordpress.com/2016/04/30/>. (in Thai)

Chamnian, M. (2019). Community identity communication for tourism

- promotion. **Journal of Management and Development Ubon Ratchathani Rajabhat University**, 6(1), 235-256. (in Thai)
- Din-A, A. (2008). **Cultural management: Cultural diversity in Southeast Asia**. Retrieved October 25, 2020, from <http://prachatai.com/node/18269/talk>. (in Thai)
- Gratisod. (2016). **Bangkok 360 degree tour "Bang Lamphu, the old breath of the past and the last Lamphu legend."** Retrieved April 22, 2021, from <https://pantip.com/topic/35308162/page>. (in Thai)
- Kaewthep, K. (2006). **Research reports on under the sky of study Individual media and communication networks from research work**. Bangkok: Thailand Research Fund. (in Thai)
- Kanjanapho, M., & Rotjanasuksomboon, A. (2020). **Likay dance of Denchai Aneklaap. Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning Sukhothai Thammathirat Open University**, 10(2), 208-214. (in Thai)
- Kohen, A. (2016). **Sam Prange past to present: Changes and adaptation amid city** (Bachelor's thesis). Silpakorn University, Nakhon Pathom.
- Laksanasamrith, E. (2015). **Old city creative arts festival "Sam Prange facestreet."** Retrieved April 21, 2021, from <https://designsomething.com/2015/11/23/%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%81>. (in Thai)
- MGR Online. (2016). **Walk around the old district "Sam Phraeng", experience the classic architecture in the middle of the city**. Retrieved February 18, 2021, from <https://mgronline.com/travel/detail/9590000048328>. (in Thai)
- Office of the Central Islamic Committee of Thailand. (2016). **Chakrapong Mosque (Chakrabongse)**. Retrieved April 22, 2021, from <https://www.cicot.or.th/th/mosque/>

- detail/334/2/%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B8%AA%E0. (in Thai)
- Ongkrudraksa, W. (2018). **Managing the desirable image and identity of products and organizations.** Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Phuedphanphaisan, C. (2017). Removal of knowledge local knowledge and ways to develop community groups to be ready for management creative tourism case study: Muslim community culture Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. **ARU Research Journal Humanities and Social Sciences**, 4(3), 47-54. (in Thai)
- Pothongsaengarun, P. (2014). Sam Prange and community revitalization: The discursive practices for coexistence through cultural capitals. **Journal of Language and Culture**, 33(2), 21-44. (in Thai)
- Siam Commercial Bank. (2021). **Travel along the alley ... Exit from Bang Lamphu.** Retrieved April 22, 2021, from <https://www.scb.co.th/th/personalbanking/stories/travelbanglumpo.html>. (in Thai)
- Silpae, O, Likkhachai, P, Rungrod, N., & Chantakun, C. (2020). **Sanae Bang Lamphu: Participate in people who create Bang Lamphu.** Retrieved April 19, 2021, from <https://www.facebook.com/sanaeanglumphu>. (in Thai)
- Sompai boon, S. (2015). Creation of contemporary Thai Likay from foreign plays. **Music and Performing Arts Journal**, 1(1), 142–164. (in Thai)
- Suwankan, K. (2016). **Sam Prange the colors of the part: Cantilevered living with cultural capital.** Retrieved April 21, 2021, from <https://lekprapai.org/home/view.php?id=181>. (in Thai)
- Temiyasilpin, N. (2016). **Sam Prange community art** (Bachelor's thesis). Silpakorn University, Nakhon Pathom.
- Virasilchai, S. (2013). **Chue Ban Nam Muang Nai Krungtep.** Bangkok: Matichon. (in Thai)
- Virojtrairatt, U. (2021). **Bang Lamphu today with Thai and international community ways.** Retrieved April

19, 2021, from <https://www.facebook.com/uajit.virojtrairatt>. (in Thai)

Wilainuch, P. (2014). **Corporate communication management: Communicating with stakeholders.** Bangkok: Active Print. (in Thai)

Yieow Deuav Kao. (2015). **Hey! Khao San Road.** Retrieved April 22, 2021, from http://hawkof9.blogspot.com/2015/03/blog-post_9.html. (in Thai)